

Lagbladet, 13. desember 1946.

Hørordningen av 33 var god - hvis den var blitt brukt.
Hansen var det brukne geværs representant.

Generalkrigskommissær Njøen uttaler seg om forsvaret.

Generalkrigskommissær Alf Njøen var storgingsmann i en rekke år og i en rekke år satt han ogsaa i militærkomiteen i Stortinget og behandlet forsvarsspørsmålene. Vi treffer ham i byen, han har tatt seg en tur fra sin gård paa Gjøvik, og vi spør ham hva han syns om granskningskomiteens innstilling.

- Om det kan det neppe være mer enn en mening, den er saklig og grei. Jeg synes det var åpent og greit handlet av Mygaardsvold at han ønsket sitt forhold belyst ved riksrett. Det ville neppe vunnet tilslutning i vaart folk hvis saa store historiske handlinger, eventuelt forsømmelser og feil, ikke ble klarlagt for det hele folk ved rettslig bevis. -

- De var jo formann i den forsterkede militærkomiteen av 1931 og 1932 som behandlet hørordningen av 1933?

-Ja, det er saa. Og det lar seg selvsagt ikke nekte at baade hørordningen av 1927 og hørordningen av 1933 betegnet en svekkelse av vaart forsvar, forårsaket av den alvorligste arbeidsløshet og økonomiske krise som vaart land noen gang har gjennomgaatt med auksjoner over det hele land.

I hørordningen av 1927 har jeg ingen andel. I perioden 1924-27 var jeg ikke paa tinget. Og i den ble det fastlønnte distriktsbefalet besluttet innskrenket fra ca. 2000 til 800 og jeg var fra først av uenig i at denne befalsinstitusjon som har saa gammel tradisjon i vaar hær skulde oppgis. Men endog en saa ivrig forsvarsvenn som general Holtfodt uttalte i sitt utredningsforslag at med et hærbudsjett paa bare 20 millioner maatte det fastlønnte distriktsbefalet helt oppgis.

I den forsterkede militærkomiteen hadde vi å holde oss til den oppgitte budsjetttramme og maatte handle deretter.

Hørordningen av 1933 ble kort og godt ikke gjennomført. Iallfall for den viktigste del: de 84 dagers øvelsene, hvorav de siste 24 dager skulle være øvelser for befalet i troppeføring. Det hadde i årrekker ca. 15 år, vært en skrikende mangel paa øvelser for befalet derved at det bare var avholdt rekruttskoler av 48 eller 60 dagers varighet. En annen uttrykkelig forutsetning var fritrekkingens opphør. I en årrekke hadde en tredjedel av rekruttstyrkene trukket seg fri og en beordret streng lægeundersøkelse besørget resten, ja, rekruttstyrken ble endog begrenset til 250 pr. regiment. Det gikk ca. fem år før disse to uttrykkelige forutsetningene for nyordningen av 1933 ble oppfylt. Forutsetningen lød slik: "At besparelsene i overgangtiden skulle brukes til å gjennomføre fulle øvelser uten loddtrekning."

Det manglet ikke paa advarsler. Baade jeg og andre av flertallet i komiteen minte ved behandlingen av forsvarsbudsjettene saavel i 1935 som i 1936 om "at ingen av vaart lands ca. 50-60 bataljonssjefer hadde ført sin bataljon og ingen av vaare ca. 26 regimentssjefer hadde sett sitt regiment."

Da maa kalle det nesten et bedrag overfor oss i den forsterkede militærkomiteen som gikk med paa den nye hørordningen fordi den dog brakte noe som var bedre enn det vi hadde hatt hittil med hensyn til det viktigste av alt: øvelser. Jeg brukte i innstilling S. nr. 129 av 1935 noksaa sterke uttrykk: "Det vil neppe bidra til å styrke tilliten til Stortinget hvis en tar til inntekt de oppnaaede besparelser, men lar vaare oppfylle de forutsetninger hvorunder en gikk over til den nye forsvarsordningen med dens store nedskjæringer."

Jeg kan bare tale om hva som skjedde mens jeg var medlem av Stortinget. Jeg frasa meg gjenvalg i 1936. Den nye hærordningen ble vedtatt av Stortinget i 1933. Etter min formening var det ikke lenger handlet av forsvarsministeren - og jeg bruker et mildt uttrykk - aa vente i ca. 5 aar med i sine budsjettforslag aa oppfylle de foran- omhandlede forutsetninger for nyordningen. Forsvarsministeren hadde selv vært medlem av den forsterkede militærkomite og kjente godt til disse uttrykkelige forutsetningene.

Hvis forsvarsordningen av 1933 i de følgende aar var blitt gjennom- ført etter forutsetningen saa ville vi høsten 1939 hatt 5 ganger 16.000 - ca. 80.000 relativt veløvde soldater i de yngste aarsklassene og til- strekkelig med ungt velutdannet befall for denne styrken. Normalt skulle det den gang gaa ut av vaare seks divisjonsskoler samt spesial- vsapnernes befalsskoler ca. 500 befals elever, tilsammen paa fem aar henimot 2500 ungt befall.

Hadde en saa ved krigsutbruddet høsten 1939 kalt inn disse menn til bataljons- og feltøvelser, slik som ogsaa forutsatt i forsvarsordningen av 1933, "naar forholdene gjør økt krigsberedskap nødvendig", saa ville vi i april 1940 hatt et virkelig nøytralitetsvern klar til aksjon.

Det hadde vært full adgang til aa kalle inn til oppfriskningskurser og repetisjonsøvelser ogsaa de eldre fastlønte, forhenværende fastlønte og ulønte befall. Vernepliktsloven har en uttrykkelig bestemmelse som til- later dette, "når landet kommer i krig eller krig er å befrykte". Slike oppfriskningskurser ble da ogsaa satt i gang vinteren 1939-40, men for sent og i for liten utstrekning til å kunne gjøre noe større nytte.

Når forsvarsminister Ljungberg i et intervju sier at han overtok et fallittbo, så bærer den som var forsvarsminister i 1935 til og med 1939 en vesentlig del av skylden herfor. Ikke hærordningen av 1933.

Forholdet ble således dette, at vi ved den forsinkede mobilisering ikke fikk brukt - jeg tror neppe mer en en sjettedel av det forsvar vi dog hadde. Jeg traff under krigen offiserer som spyttet av raseri og skjeldte: -"Ja, nå kan de ha det så godt når de har stelt det slik." Andre fikk nervøse sammenbrudd fordi de måtte arbeide med sammen- raskede flokker, mannskaper fra de forskjellige våpenarter i av- delingene. En ting er å ha lite redskap, men verre er det å sende gutter i krig med så godt som uten spor av øvelse.

Når Quisling kunne stå i radio og avblåse mobiliseringen, så kunne dette skje beskyttet av forvirringen og fordi tyskerne altså da sto i landet. En ville ikke kunne gjort det samme om mobiliseringen var skjedd da generalstabssjefen den 5. april forlangte det. Ja endog om mobiliserin- gen var skjedd et par dager senere, da generalstabssjefen hver dag gjentok forlangendet. Da ville såvel befall som mannskaper kommet fram uhindret av tålegraf-, telefon- og andre kommunikasjonsforstyrrelser, og iallfall uten noen avblåsing fra Quisling.

- Forelå det ikke fra arbeiderpartiet ved behandlingen av hærordningen av 1933 et avvæpningsforslag? -

- Jo, det forelå følgende forslag:

1. "Hæren og marinen med administrative organer, skoler, land- og kystfestninger m.v. nedlegges. Vernepliktsloven oppheves.

Private bevæpnede organisasjoner oppløses og deres våpen overleveres til politiet."

2. "Det opprettes en kystvakt, landvakt, osv.", og om dette forelå det i innstillingen en beregning over utgifter på tilsammen 8 mill. kroner.

Om Kystvakten heter det under 2 A: "Kystvakten skal utover dette oppsyn ikke ha noen krigsmessige oppgaver". Om landvakten under B heter det: "Landvakten skal ikke innlate seg på krigshandlinger overfor direkte angrep på landet av andre makters organiserte militærstyrker eller overfor tilsiktede nøytralitetskrenkelser fra disse."

Altså den rene selvoppgivelse, selv om vi ble overfalt.

Arbeiderfraksjonen i komiteen, med Monsen som ordfører, fremhever i innstillingen S. nr. 11 side 56 at det "både materielt og kulturelt er et livsbehov for det norske folk å bli holdt utenfor enhver fremtidig krig."

Ganske riktig - dette kan visstnok det hele folk understreke. Men det har altså vist seg, at arbeiderfraksjonens uforsvarlige blåøyede standpunkt medførte ulykksalige følger for det samme folk.

Skulde de vente et tilsvarende heldig forløp som under forrige verdenskrig, så burde de søkt å holde et noenlunde tilsvarende nøytralitetsvern, og jeg mener foran å ha påvist at hvis forsvarsordningen av 1933 og de forutsetninger denne var bygd på var fulgt, så ville man i april 1940 hatt et virkelig nøytralitetsvern klart til aksjon.

Jeg husker hvorledes utenriksminister Ihlen straks etter krigsutbruddet i 1914 ga en redegjørelse for oss i Stortinget, og fortalte at han ble oppsøkt av den tyske gesandt som sa, at han var engstelig for at England kunne sette seg fast på Norges kyst. Hva gjør så Norge? Jeg svarte ham at vi hadde mobilisert marinen og opprettet nøytralitetsvern, og regjeringens hensikt var å forsvare landets nøytralitet. Dagen etter fikk jeg besøk, sa Ihlen, av den engelske gesandt, som ga uttrykk for en lignende engstelse m.h.t. Tyskland, og jeg ga ham samme svar.

Etter samråd med militærkomiteen innrettet Holtfodt det praktisk slik at nøytralitetsavdelingene skiftevis avløste hverandre, mest mulig ved avholdelse av ordinære øvelser i vedkommende nøytralitetsavsnitt. Dog således at det f.eks. på kystfestningene alltid var igjen en del øvede, inntil nye årsklasser var oppøvd.

Årsklassene er jo de samme nå som den gang, og hva befal angår henviser jeg til hva jeg foran har nevnt om hva vernepliktsloven gir anvisning på med innkallelse av befal i gruppe 2 eller gruppe 3, eller av befal som hadde tatt avskjed på redusert lønn. Andre enn de som var gamle og syke, ville ikke ha unnslått seg når regjeringen i farens stund kalte på dem ved krigsutbruddet 1. september 1939. De ville da hatt over et halvt år til øvelser for både befal og mannskap, før overfallet 9. april. Kanskje det da ikke var kommet noe overfall!

Det stod forleden dag et referat i Verdens Gang, ifølge hvilket utenriksminister Lange i et foredrag bl.a. har uttalt, at "et lite land (som f.eks. Norge) må sørge for at vi ikke blir liggende som et militærpolitisk tomrom, som vil fremkalle fristelsen til å sette seg fast i dette tomrom under påskudd av å hindre at en annen gjør det."

Dette er jo nettopp nøytralitetsvernets idé, og samtidig dets plikt. Jeg har så ofte fremholdt det samme som herr utenriksminister Lange en landstigning er en veldig vanskelig affære hvis det er tropper til stede. Og enda vanskeligere hvis det er lagt ut miner.

Så ser jeg av granskningskommisjonens innstilling en antydning om at herr stortingspresident Monsen skal ha forandret sin innstilling overfor forsvaret. Dette har jeg vanskelig for å tro kan være mulig. Som militærkomiteens formann i 14 år hadde jeg til stadighet kamper med Monsen, Olsen Hagen m.fl. Men Monsen var den strieste. Han var i utpreget grad det brukne geværs drabant. Det var stadig bråk om hvite garder og røde garder, for å komme forsvaret til livs. Jeg stod ved siden av Schefflo da han fra Stortingets vindu pekte på de forbigående lange idrettsavdelinger og sa: Dette skal bli våre røde tropper.

Endog til skytterlagene - som nå ganske riktig skal komme til heder og verdighet og innlemmes i hjemmevernet - nektet de å være med å gi bevilgning på grunn av grunnreglenes pgr. 1, fordi denne paragraf regner det som enhver skytters plikt å være med i landets forsvar.

- Ja, det er mange minner. Men dette med hr. Monsen interesserer meg, han er jo bl.a. valt fra Gjøvik. Og hvorfor jeg har så vanskelig for å tro på en ny innstilling hos ham overfor forsvar og nøytralitetsvern, er fordi han som begrunnelse for sitt motforslag mot forsvarsordningen av 1933 fremholder: Vi kan ikke og vil ikke forsvare oss.

Jeg kan ikke hjelpe for at jeg finner det upassende av en mann med denne innstilling å ta mot den overfor landet ansvarsfulle stilling å være forsvarsminister.

Men er det virkelig så at en omvendelse har funnet sted hos herr Monsen, ja, så har vi vel som plikt å glede oss over hver synder som omvender seg. Og da ligger det vel nærmest å gå ut fra at det er svigersønnen - med det utmerkede argument om det militærpolitiske tomrom - som omsider har påvirket og omvendt svigerfaren.

Men likevel står det som et faktum, som ikke er til å komme forbi, at ca. 5 - fem - år hengikk uten at forsvarsordningen av 1933 med sitt forutsatte øvelsesprogram ble gjennomført, til tross for at den var vedtatt av Stortinget i 1933.

Hva sier Hjemmefronten? Denne store lysning i vår historie med hensyn til forsvarsvilje. Som har vakt glede og takknemlighet i vårt folk. Og som har gjort at vi tross nederlaget allikevel prøver å bære hodet høyt.

Belønningen for forsvarsministerens forsømmelse: Landets høyeste æresstilling.